

**ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА
ІНТЕРНАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА
ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНОГО КОНФЛІКТУ
ОПЕРУПОВНОВАЖЕНИХ**

УДК: 34: 159. 923: 351. 746. 2

Матієнко Т. В.

У статті на основі емпіричного дослідження ціннісні орієнтації розглядаються нами як важлива складова інтернального компонента внутрішньоособистісного конфлікту оперуповноважених.

***Ключеві слова:** ціннісні орієнтації, інтернальний компонент внутрішньоособистісного конфлікту.*

В статье на основе эмпирического исследования ценностные ориентации рассматриваются нами, как составляющие интернального компонента внутриличностного конфликта оперативных уполномоченных.

***Ключевые слова:** ценностные ориентации, интернальная составляющая внутриличностного конфликта.*

On basis of empirical investigation value orientations are considered as constituent parts of internal components of police operatives' inner-personal conflict.

***Key works:** value orientations, internal components of inner-personal conflict.*

Постановка проблеми. До провідних чинників, що впливають на динаміку внутрішньоособистісних конфліктів, належить ціннісна сфера особистості. Ціннісні орієнтації забезпечують стійкість особистості, визначеність та послідовність її поведінки, постійність взаємовідносин із соціумом. Розвинуті ціннісні орієнтації — це ознака зрілої особистості, показник міри її соціальності, ступеня входження індивіда до суспільно-соціальних відносин.

Дослідження ціннісних орієнтацій як складової інтернального компонента внутрішньоособистісного конфлікту має для нас особливу дослідницьку значущість у зв'язку з необхідністю поглиблення уявлень про семантичне наповнення цього феномену у оперуповноважених з різним досвідом роботи в ОВС.

Стан розробленості проблеми. Проблемами цінностей і ціннісних орієнтацій стосувалися праці відомих вітчизняних психологів: Л.С.Виготського, В.М.Мясищева, С.Л.Рубінштейна, О.М.Леонтьєва, Б.Г.Анарьєва, Л.І.Божович, Г.С.Костюка та інших. Сутності понять «ціннісні орієнтації» і «особистісні орієнтації» досліджували: Д.О.Леонтьєв, М.І.Лапін, Г.О.Балл, І.Д.Бех, Е.Л.Носенко. Динаміку ціннісних орієнтацій у своїх наукових працях розглядали: І.С.Кон, Ю.Л.Трофімов, М.Н.Корнев, Ю.М.Швалб. Різні аспекти ціннісних орієнтацій студентської молоді досліджували Т.В.Власова, Л.В.Зубова, Н.В.Фролова, Н.І.Іванцев, Н.П.Максимчук, М.С.Яніцький, М.В.Шевчук, Т.А.Кадикова.

Мета і завдання дослідження. Метою кореляційного аналізу даних, отриманих в ході емпіричного дослідження, було як самостійне вивчення характеру взаємозв'язків ціннісних орієнтацій оперуповноважених, так і аналіз взаємин між показниками самих ціннісних орієнтацій у досліджуваній вибірці.

Результати дослідження. Попередній статистичний аналіз показав відсутність значущих відмінностей між показниками ціннісних орієнтацій у оперуповноважених зі стажем служби в ОВС до 3-х, 5-ти та 10-ти років. З одного боку, отримана інформація є для нас позитивною, оскільки фіксує досить позитивні емпіричні гарантії ідеологічних, політичних, моральних, естетичних підстав оцінок оперуповноваженим як суб'єктом оточуючої дійсності та орієнтації у ній, і способи диференціації об'єктів за їхньою значущістю. З іншого боку, вона свідчить про достатній рівень сформованості ціннісних орієнтацій оперуповноважених вже під час навчання у вищих навчальних закладах системи МВС, а з третього боку, отримана інформація свідчить про те, що ця складова інтернального компонента є досить сформованою і майже не залежить від часу перебування в ОВС.

Тому подальший кореляційний аналіз був проведений нами на загальній вибірці досліджуваних.

Розглянемо зв'язки між показниками цінності та бажаності для оперуповноважених різних життєвих сфер.

Нами вивчалися наступні показники ціннісних орієнтацій оперуповноважених: активне діяльне життя (Ц1), здоров'я (Ц2), цікава робота (Ц3), краса природи та мистецтва (Ц4), любов (Ц5), матеріально-забезпечене життя (Ц6), наявність хороших і вірних друзів (Ц7), впевненість в собі (Ц8), пізнання (Ц9), свобода як незалежність у вчинках (Ц10), щасливе сімейне життя (Ц11), творчість (Ц12).

Проведений кореляційний аналіз виявив значну кількість неоднозначних зв'язків між показниками ціннісних орієнтацій оперуповноважених.

Показник орієнтації на активне діяльне життя (Ц1) позитивно ($p \leq 0,01$) пов'язаний з показником матеріально-забезпеченого життя і негативно – з показниками таких ціннісних орієнтацій як любов, щасливе сімейне життя ($p \leq 0,01$) і свобода ($p \leq 0,05$).

Показник орієнтації на підтримку і зміцнення здоров'я (Ц2) позитивно пов'язаний з показником цінності цікавої роботи ($p \leq 0,01$) і негативно – з показниками впевненості в собі ($p \leq 0,05$), свободи та творчості ($p \leq 0,01$).

Показник цінності і бажаності цікавої роботи (Ц3) позитивно корелює з показником орієнтації на матеріально-забезпечене життя ($p \leq 0,01$) і негативно – з показниками цінності переживання прекрасного в природі і мистецтві, цінностей любові ($p \leq 0,05$), наявності хороших і вірних друзів, свободи і незалежності, щасливого сімейного життя ($p \leq 0,01$) та творчості ($p \leq 0,05$).

Показник цінності переживання прекрасного в природі і мистецтві (Ц4) позитивно пов'язаний з показником цінності творчості ($p \leq 0,01$) і пізнання ($p \leq 0,05$). Виділений показник має зворотний характер зв'язку з показниками матеріально-забезпеченого життя, впевненості в собі ($p \leq 0,01$), свободи і незалежності ($p \leq 0,05$), а також щасливого сімейного життя ($p \leq 0,01$).

Показник цінності, бажаності любові для оперуповноважених (Ц5) позитивно корелює з показником цінності наявності хороших і вірних друзів ($p \leq 0,01$) і негативно – з показниками цінності упевненості в собі, можливості пізнання і розширення світогляду ($p \leq 0,01$), щасливого сімейного життя і творчості ($p \leq 0,05$).

Показник цінності матеріально-забезпеченого життя (Ц6) позитивно корелює з показниками активного діяльного життя і цікавої роботи ($p \leq 0,01$), негативно – з показниками цінності пізнання, переживання краси природи і мистецтва ($p \leq 0,01$), щасливого сімейного життя і творчості ($p \leq 0,05$).

Показник орієнтації на наявність хороших і вірних друзів (Ц7) позитивно корелює з показником любові ($p \leq 0,01$) і негативно – з показниками цінностей цікавої роботи, упевненості в собі, можливості пізнання, свободи ($p \leq 0,01$) і творчості ($p \leq 0,05$).

Показник цінності упевненості в собі (Ц8) позитивно корелює з показником цінності свободи як незалежності у вчинках і поведінці ($p \leq 0,05$), негативно – з показниками цінностей здоров'я ($p \leq 0,05$), переживання краси природи і мистецтва, любові ($p \leq 0,01$), наявності хороших і вірних друзів, щасливого сімейного життя ($p \leq 0,05$).

Показник цінності пізнання і розширення свого кругозору (Ц9) позитивно корелює з показником цінності, бажаності переживання краси природи і мистецтва ($p \leq 0,01$), негативно корелює з показниками цінності любові ($p \leq 0,01$), наявності хороших і вірних друзів, щасливого сімейного життя ($p \leq 0,05$), матеріально-забезпеченого життя ($p \leq 0,01$).

Показник цінності свободи, який трактується нами як незалежність у вчинках і діях (Ц10), позитивно пов'язаний з показником цінності упевненості в собі ($p \leq 0,05$), негативно – з показниками цінності здоров'я, цікавої роботи ($p \leq 0,01$), переживання краси в природі і мистецтві, активного діяльного життя, наявності хороших і вірних друзів ($p \leq 0,05$).

Показник щасливого сімейного життя (Ц11) в нашій вибірці оперуповноважених показує тільки негативні кореляційні залежності з низкою показників ціннісних орієнтацій: любові ($p \leq 0,05$), краси природи і мистецтва ($p \leq 0,01$), матеріально-забезпеченого життя ($p \leq 0,05$), активного, діяльного життя ($p \leq 0,01$), цікавої роботи ($p \leq 0,01$), цінностей пізнання, творчості ($p \leq 0,05$).

Показник цінності творчості (Ц12) позитивно пов'язаний з показником цінності краси природи і мистецтва ($p \leq 0,01$), негативно – з показниками цінностей здоров'я ($p \leq 0,01$), цікавої роботи, любові, наявності хороших і вірних друзів, щасливого сімейного життя ($p \leq 0,05$).

Отже, аналіз даних, отриманих після проведення кореляційного аналізу, дозволяє нам виділити низку блоків взаємопов'язаних між собою показників ціннісних орієнтацій оперуповноважених.

Перший блок (умовно ми назвали його блок цінностей соціально-матеріальної спрямованості) представляє цінності, пов'язані з кар'єрою, достатком, реалізацією професійної діяльності. Він досить повно представлений поєднанням цінностей активного і діяльного життя, цікавої роботи, матеріально-забезпеченого життя, зміцнення і підтримки здоров'я.

Другий блок (умовно ми назвали його блок цінностей естетичної спрямованості) представляє інтелектуально-естетичні ціннісні орієнтації оперупов-

новажених та об'єднує показники цінностей переживання прекрасного в природі і мистецтві, пізнання, розширення кругозору і творчості.

Третій блок (умовно ми назвали його блок цінностей особистісної спрямованості) включає цінності упевненості в собі і свободи як незалежності у вчинках, що дозволяє характеризувати його як блок егоцентричних ціннісних орієнтацій.

Четвертий блок (умовно ми назвали його блок цінностей міжособистісної спрямованості) включає цінності, пов'язані з емоційними зв'язками і взаємовідносинами між людьми, складається з показників цінності любові і наявності хороших і вірних друзів. З нашої точки зору, цікавим є факт, що показник цінності щасливого сімейного життя у досліджуваній вибірці оперуповноважених не включений в даний блок і негативно корелює з рештою всіх показників, включаючи показник цінності любові. Цей факт ми пояснюємо інтенсивністю та насиченістю професійної діяльності оперуповноважених (див. додаток А).

Для розуміння природи внутрішньоособистісного конфлікту оперуповноважених особливого значення набуває дослідження доступності цінності різних сфер життєдіяльності. Саме у неоднозначних взаємозв'язках значущості цінності та її доступності може полягати психологічне ядро внутрішньоособистісного конфлікту оперуповноважених.

Доступність для оперуповноважених різних життєвих сфер включає в себе наступні показники: доступність активного діяльного життя (Д1), здоров'я (Д2), цікавої роботи (Д3), краси природи і мистецтва (Д4), любові (Д5), матеріально-забезпеченого життя (Д6), наявності хороших і вірних друзів (Д7), упевненості в собі (Д8), пізнання, можливості розширення кругозору (Д9), свободи як незалежності у вчинках (Д10), щасливого сімейного життя (Д11), творчості (Д12). Показник доступності активного діяльного життя (Д1) позитивно корелює з показником доступності цікавої роботи ($r = 0,05$) і негативно – з показниками доступності здоров'я, любові, щасливого сімейного життя ($r \leq 0,01$). Ця тенденція є дуже ілюстративною для особистості оперуповноважених незалежно від стажу служби в ОВС та може пояснити більшість психологічних труднощів, які переживаються фахівцями цієї професії.

Показник доступності здоров'я (Д2) демонструє негативні зв'язки з показниками доступності активного діяльного життя, упевненості в собі, можливості розширення власного кругозору, підвищення рівня освіти, свободи, незалежності у вчинках, творчості ($r \leq 0,01$) тощо.

Показник доступності цікавої роботи (Д3) позитивно взаємозв'язаний з показниками доступності активного діяльного життя, матеріально-забезпеченого життя ($r \leq 0,05$) і негативно – з показниками доступності свободи як незалежності у вчинках ($r \leq 0,01$) і щасливого сімейного життя ($r \leq 0,05$).

Показники цінності і доступності цікавої роботи взаємозв'язані між собою ($r \leq 0,01$). Крім того, показник цінності даної сфери життя також позитивно пов'язаний з показником доступності здоров'я ($r \leq 0,05$).

Показники цінності і доступності для оперуповноважених переживання прекрасного в природі і мистецтві значущо позитивно зв'язані між собою ($r \leq 0,01$). Показник цінності даної сфери життя також позитивно пов'язаний з показником доступності творчості ($r \leq 0,01$).

Показник доступності наявності хороших і вірних друзів (Д7) позитивно пов'язаний з показником можливості, доступності любові ($p \leq 0,01$), негативно – з показниками доступності активного діяльного життя, упевненості в собі, можливості розширення кола знань ($p \leq 0,01$), доступності свободи, незалежності у вчинках і щасливому сімейному житті ($p \leq 0,05$).

Показник доступності упевненості в собі, відсутності сумнівів (Д8) позитивно взаємопов'язаний з показником доступності свободи і незалежності ($p \leq 0,01$), негативно – з показниками доступності здоров'я, наявності хороших і вірних друзів, любові ($p \leq 0,01$), переживання прекрасного в природі і мистецтві і доступності щасливого сімейного життя ($p \leq 0,05$).

Показник доступності пізнання, розширення кругозору оперуповноважених (Д9) демонструє тільки негативні кореляційні зв'язки з низкою показників: доступності матеріально-забезпеченого життя, здоров'я, любові, наявності хороших і вірних друзів, щасливого сімейного життя ($p \leq 0,01$).

Показник доступності свободи як незалежності у вчинках (Д10) позитивно пов'язаний з показником доступності упевненості в собі ($p \leq 0,01$), негативно – з показниками доступності цікавої роботи, матеріально-забезпеченого життя, здоров'я, любові ($p \leq 0,01$), щасливого сімейного життя, наявності хороших і вірних друзів ($p \leq 0,05$).

Показник доступності, можливості щасливого сімейного життя (Д11) позитивно пов'язаний з показником доступності любові ($p \leq 0,01$), негативно – з показниками доступності активного діяльного життя, можливості переживання прекрасного в природі і мистецтві, творчості, пізнання ($p \leq 0,01$), цікавої роботи, свободи, упевненості в собі, наявності хороших і вірних друзів ($p \leq 0,05$).

Показник доступності творчості (Д12) позитивно корелює з показником доступності переживання прекрасного в природі і мистецтві ($p \leq 0,01$), негативно – з показниками матеріально-забезпеченого життя, здоров'я, любові, щасливого сімейного життя ($p \leq 0,01$), наявність хороших і вірних друзів ($p \leq 0,05$).

Отримані дані підтверджують, що структура блоків кореляційних зв'язків показників доступності різних сфер життя декілька відмінна від представленої вище структури зв'язків показників цінності цих же сфер життя для оперуповноважених. Перш за все, слід зазначити, що показники доступності здоров'я і підвищення рівня освіти не включені в жоден з вказаних вище блоків. Разом з тим, показник доступності щасливого сімейного життя виявився позитивно пов'язаним з показником доступності любові.

Особливого діагностичного значення для розуміння природи виникнення внутрішньоособистісного конфлікту оперуповноважених набуває співвідношення показників цінності і доступності для оперуповноважених життєвих сфер.

Показники цінності і доступності активного, діяльного життя позитивно корелюють між собою ($p \leq 0,01$). При цьому показник цінності даної сфери життя (Ц1) демонструє одностайно позитивні зв'язки з показниками доступності здоров'я ($p \leq 0,05$), матеріально-забезпеченого життя ($p \leq 0,01$) і негативні зв'язки – з показниками доступності любові, свободи і незалежності, творчості ($p \leq 0,05$).

Показники цінності і доступності здоров'я позитивно корелюють між собою на високому рівні значущості ($p \leq 0,01$). Крім того, відмічається також позитивний кореляційний зв'язок показника цінності здоров'я (Ц2) з показником доступності творчості і негативні зв'язки з показниками доступності впевненості в собі ($p \leq 0,05$) і свободи, незалежності ($p \leq 0,01$).

Показники цінності і доступності цікавої роботи взаємопов'язані між собою ($p \leq 0,01$). Показник цінності даної сфери життя також позитивно пов'язаний з показником доступності здоров'я ($p \leq 0,05$).

Показники цінності і доступності для оперуповноважених переживання прекрасного в природі і мистецтві значущо позитивно зв'язані між собою ($p \leq 0,01$). Показник цінності даної сфери життя також позитивно пов'язаний з показником доступності творчості ($p \leq 0,01$).

Показники цінності і доступності любові не виявляють значущих зв'язків між собою. У той же час показник цінності любові (Ц5) позитивно корелює з показниками доступності активного, діяльного життя, цікавої роботи і матеріально забезпеченого життя ($p \leq 0,01$), тобто з цілим комплексом показників, які представляють можливість самореалізації в професійній діяльності, здійснення кар'єри, досягнення високого соціального статусу. При цьому показник цінності любові негативно пов'язаний з показниками доступності свободи, незалежності, творчості ($p \leq 0,01$), пізнання ($p \leq 0,05$).

Показники цінності і доступності матеріально-забезпеченого життя значущо позитивно корелюють між собою ($p \leq 0,01$), що поєднується з позитивними кореляціями показника цінності даної сфери життя (Ц6) з показниками доступності активного діяльного життя і цікавої роботи ($p \leq 0,01$). Виявлені також негативні значущі зв'язки показника Ц6 з показниками доступності пізнання, розширення кругозору ($p \leq 0,05$), свободи, незалежності і творчості ($p \leq 0,01$).

Показники цінності і доступності дружби позитивно зв'язані між собою ($p \leq 0,01$). При цьому показник цінності наявності хороших і вірних друзів позитивно корелює з показником доступності любові ($p \leq 0,05$) і негативно – з показником доступності пізнання, розширення кругозору.

Показники цінності і доступності впевненості в собі значущо корелюють між собою ($p \leq 0,01$). Показник цінності впевненості в собі (Ц8) також позитивно пов'язаний з показником доступності свободи, незалежності у вчинках ($p \leq 0,05$) і негативно – з показниками доступності любові і дружби ($p \leq 0,05$).

Показники цінності і доступності пізнання, розширення кругозору позитивно корелюють між собою ($p \leq 0,01$). Показник цінності даної сфери життя (Ц9) негативно пов'язаний з показниками доступності любові ($p \leq 0,01$), дружби, щасливого сімейного і матеріально-забезпеченого життя ($p \leq 0,05$).

Показники цінності і доступності свободи, незалежності у вчинках позитивно корелюють між собою ($p \leq 0,01$). Показник цінності свободи (Ц10) негативно пов'язаний з показниками доступності здоров'я, матеріально-забезпеченого життя ($p \leq 0,01$) і наявності хороших і вірних друзів ($p \leq 0,05$).

Показники цінності і доступності щасливого сімейного життя позитивно корелюють між собою ($p \leq 0,01$). Показник цінності даної сфери життя (Ц11) позитивно корелює також з показником доступності любові ($p \leq 0,01$).

Діагностуються негативні кореляції показника Ц11 з показниками доступності здоров'я, цікавої роботи, матеріально-забезпеченого життя і творчості ($p \leq 0,05$).

Показники цінності і доступності творчості позитивно корелюють між собою ($p \leq 0,01$). Показник цінності даної сфери життя (Ц12) негативно корелює з показниками доступності любові, активного, діяльного життя і здоров'я ($p \leq 0,01$).

Перш ніж перейти до аналізу психологічних особливостей внутрішньоособистісного конфлікту оперуповноважених та розробки програми профілактики, на наш погляд, є доцільним проаналізувати результати рейтингу всієї вибірки оперуповноважених, що відображають загальну картину їхніх цінностей як фактору формування внутрішньоособистісного конфлікту.

Для складання загального рейтингу цінностей оперуповноважених ми використовували середні значення показників Ц (бажаності, цінності); отримані результати, представлені в таблиці 1.

Табл. 1.
Рейтинг ціннісних орієнтацій оперуповноважених

Назва цінності	Середнє значення (M±m) показника Ц
Щасливе сімейне життя	8,51
Наявність добрих та вірних друзів	7,61
Любов	7,35
Здоров'я	7,00
Матеріально-забезпечене життя	6,30
Впевненість в собі (відсутність сумнівів)	5,93
Свобода як незалежність у вчинках та діях	5,90*
Цікава робота	4,71
Пізнання (можливість розширення своєї освіти, кругозору)	4,48
Активне, діяльне життя	3,55
Творчість	2,36
Красота природи і мистецтва (переживання прекрасного в природі та мистецтві)	2,05

Як видно з таблиці 1, найбільш високі середні значення Ц мають наступні сфери: «Щасливе сімейне життя», «Наявність добрих та вірних друзів», «Любов», «Здоров'я» і «Матеріально-забезпечене життя», найбільш низькі середні значення Ц у ціннісних сферах «Краса природи і мистецтва», «Творчість», «Активне, діяльне життя», «Пізнання».

Змістовний аналіз рейтингу цінностей, які оцінюються оперуповноваженими як високо значущі (середні значення Ц більше 8 одиниць) представлені нижче, а кількісні результати подані в таблиці 2.2. При порівнянні результатів таблиць 1 і 2. ми фіксуємо, що картина рейтингу цінностей оперуповноважених складається приблизно однаково.

Табл. 2
Рейтинг ціннісних орієнтацій, які мають для оперуповноважених високу значущість

Назва цінності	Кількість оперуповноважених, що оцінюють цінність як високо значиму	% відношення кількості Ц від загального числа оперуповноважених
Щасливе сімейне життя	211	70,33
Любов	118	39,33
Наявність хороших і вірних друзів	117	39,00
Здоров'я	84	28,00
Свобода як незалежність у вчинках і діях	62	20,67
Матеріально-забезпечене життя	55	18,33
Упевненість в собі	34	11,33
Пізнання	20	6,67
Творчість	16	5,33
Цікава робота	9	3,00
Краса природи і мистецтва	8	2,67
Активне діяльне життя	4	1,33

З приведених результатів таблиці 2. видно, що найбільша кількість оперуповноважених (70,33% всієї вибірки) оцінює «Щасливе сімейне життя» як найпривабливішу для себе цінність, на другому місці в цьому рейтингу опинилася цінність «Любов», що цінність визначили як дуже бажану (39,33 %) оперуповноважених. На третьому місці – «Наявність хороших і вірних друзів» (39,00%) і на четвертому місці – «Здоров'я» (28,00%).

Дані результати рейтингу на перший погляд можуть показатися несподіваними, оскільки гіпотетично припускалося, що найбільш значущими цінностями «Упевненість в собі», «Цікава робота» тощо; природним було б очікувати високий рейтинг таких цінностей як «Свобода як незалежність у вчинках і діях», «Матеріально-забезпечене життя».

Можливо, перевага, яка надавалася оперуповноваженими сфері «Щасливе сімейне життя», пов'язана з підвищенням цінності сім'ї в суспільстві в цілому, оскільки в період бурхливих соціальних змін, які відбуваються у сучасному українському суспільстві (побудова демократичного суспільства, економічні і політичні кризи та ін.), наявність родини, коханої, близької людини, яка зрозуміє і пробачить, наявність дітей – це те, що забезпечує людині психологічний комфорт, внутрішню гармонію, відчуття безпеки і самоцінності, що є необхідною умовою не тільки для досягнення високих кар'єрних результатів в суспільстві, але і просто для виживання. Не виключаємо й гіперкомпенсаторної значущості для оперуповноважених означених вище цінностей, що може бути пов'язано з жорстким ненормованим графі-

ком роботи в оперативних підрозділах ОВС та невдачами у сімейному та особистому житті, які витікають зі скрутних та стресогенних умов проходження служби. Але, на наш погляд, гіперкомпенсаторна версія домінування означених цінностей повинна бути підтверджена соціально-демографічною характеристикою вибірки (що не складало завдання нашого дослідження).

Суб'єктивне збільшення оперуповноваженими цінності «Любов» змістовно можна інтерпретувати як актуалізацію проблем, пов'язаних з відкриттям власного внутрішнього світу, диференціацією емоційних реакцій і способів виразу емоційних станів, загостренням внутрішньоособистісного конфлікту, а також сексуальною адаптацією оперуповноважених до графіку роботи. Відмічена вище гіперкомпенсаторна версія також не виключається.

Третя позиція в рейтингу цінностей «Наявність хороших і вірних друзів» підтверджує психологічно комфортний стан взаємовідносин з колегами по роботі, що виявляється в прагненні оперуповноважених зміцнювати взаємини, комунікативні, емоційні зв'язки і прихильності серед колег по роботі.

Підвищення цінності «Здоров'я» до четвертої позиції достатньо несподівано, оскільки під час постдіагностичної бесіди нами було з'ясовано, що досить молодий вік досліджуваних та постійні медичні огляди породжують у оперуповноважених відчуття безпечності, яке приводить до того, що вони не завжди піклуються про своє здоров'я (вживають тютюн, алкогольні речовини і тому подібне), але зараз суб'єктивно вони відчують себе міцними і здоровими. Можливо, що такий високий рейтинг значущості цінності «Здоров'я» також пов'язаний з підвищенням цінності здоров'я в сім'ї і суспільстві в цілому: відмінне здоров'я є гарантом успішності в сім'ї, в кар'єрному рості, в суспільстві.

Для розуміння психологічного змісту внутрішньоособистісного конфлікту представляє дослідницький інтерес змістовний аналіз рейтингу цінностей, які оцінюються оперуповноваженими як такі, що мають низьку привабливість (середні значення Ц менше 3 одиниць). Кількісні результати цього рейтингу представлені в таблиці 3.

З таблиці 3. видно, що найбільша кількість оперуповноважених (70,67% всієї вибірки) оцінює цінність «Краса природи і мистецтва» як дуже непривабливу для себе. Можна припустити, що така позиція визначається культурою і прагматизмом сучасного суспільного життя, в якому цінуються, перш за все, матеріальні блага, речі, приносячи вигоду і достаток. Домінуючу роль в цьому грає сучасна система виховання і навчання, як в навчальних закладах, так і в суспільстві в цілому. Крім того, низький рейтинг привабливості цінності «Краса природи і мистецтва» можна пояснити браком вільного часу, який повністю поглинає специфіка роботи оперуповноважених незалежно від стажу служби в ОВС.

Табл. 3

Рейтинг ціннісних орієнтацій, які мають для оперуповноважених малу значущість

Назва цінності	Кількість оперуповноважених, що оцінюють цінність як малозначущу	% відношення кількості Ц від загального числа оперуповноважених
Краса природи і мистецтва	212	70,67
Творчість	209	69,67
Активне, діяльне життя	82	27,33
Пізнання	78	26,00
Свобода як незалежність у вчинках та діях	56	18,67
Цікава робота	44	14,67
Здоров'я	25	8,33
Щасливе сімейне життя	21	7,00
Матеріально забезпечене життя	20	6,67
Упевненість в собі	17	5,67
Любов	12	4,00
Наявність добрих та вірних друзів	11	3,67

Другу позицію в рейтингу непопулярних цінностей займає «Творчість» (69,67% всієї вибірки оперуповноважених вважають, що означена цінність не є значущою). Поняття «творчість» для сучасного оперуповноваженого розмите, оскільки воно втратило своє значення в сучасній масовій культурі. Низький рейтинг цінності «Творчість» для оперуповноважених також можна пояснити браком вільного часу, який поглинається виконанням професійних обов'язків.

Третю рейтингову позицію серед непопулярних цінностей займає «Активне, діяльне життя» (27,33% всієї вибірки). Змістовно це може інтерпретуватися як пасивність життєвої позиції, страх перед майбутнім, небажання брати на себе відповідальність, певний інфантилізм, недооцінка власного внутрішнього потенціалу, власної активності. Все це може приводити до суперечності цінностей в системі свідомості оперуповноважених та суспільної свідомості (низький рейтинг цінності в системі свідомості оперуповноважених – високий рейтинг цінності в системі суспільної свідомості). Означена закономірність чітко окреслює коло проблем, які можуть лежати в основі становлення внутрішньоособистісного конфлікту оперуповноважених.

Низьке оцінювання цінності «Пізнання» (26% всієї вибірки) - четверта рейтингова позиція, ймовірно пов'язано з тим, що в свідомості оперуповноважених поняття «пізнання» асоціюється зі школою, необхідністю вчитися. Вважаємо за доцільне відмітити, що низький рейтинг цінності «Пізнання» є дуже хвилюючим з точки зору становлення особистості професіонала.

Вчасно несформована у оперуповноважених потреба до пізнання приводить до втрати активності у сфері придбання будь-яких знань (в тому числі й професійних) і використання їх в широкому спектрі практик, що у свою чергу також може спричинити низку життєвих, особистісних проблем.

Перший (блок цінностей соціально-матеріальної спрямованості) представляє цінності, пов'язані з кар'єрою, достатком, реалізацією професійної діяльності. Він досить повно представлений поєднанням цінностей активного і діяльного життя, цікавої роботи, матеріально-забезпеченого життя, зміцнення і підтримки здоров'я.

Другий (блок цінностей естетичної спрямованості) представляє інтелектуально-естетичні ціннісні орієнтації оперуповноважених та об'єднує показники цінностей переживання прекрасного в природі і мистецтві, пізнання, розширення кругозору і творчості.

Третій (блок цінностей особистісної спрямованості) включає цінності впевненості в собі і свободи як незалежності у вчинках, що дозволяє характеризувати його як блок егоцентричних ціннісних орієнтацій. Четвертий (блок цінностей міжособистісної спрямованості) включає цінності, пов'язані з емоційними зв'язками і взаємовідносинами між людьми, складається з показників цінності любові і наявності хороших і вірних друзів.

Статистичний аналіз показав відсутність значущих відмінностей між показниками ціннісних орієнтацій у оперуповноважених з досвідом роботи в ОВС до 3-х, 5-ти та 10-ти років.

Висновки: Отже, подібна тенденція є позитивною з точки зору становлення особистості фахівця та дозволяє виключити ціннісну сферу з кола проблем, які формують внутрішньоособистісний конфлікт оперуповноважених. Але, не дивлячись на цю позитивну тенденцію, між високою та низькою значущістю цінностей оперуповноважених (незалежно від досвіду роботи) існують певні протиріччя, що дозволяє впорядкувати всю системи цінностей оперуповноважених наступним чином: високу значущість мають цінності «Щасливе сімейне життя», «Любов», «Наявність хороших і вірних друзів» та «Здоров'я»; низька значущість представлена цінностями «Краса природи і мистецтва», «Творчість» «Активне, діяльне життя», «Пізнання». Цінності, які мають для оперуповноважених високу значущість, носять гіперкомпенсаторний характер. Цінності з низькою значущістю знаходяться поза сферою професійної діяльності. Оскільки в основі внутрішньоособистісного конфлікту лежать протиріччя між різними цінностями майже однієї сили, але протилежно спрямованими, можна констатувати, що в нашій вибірці оперуповноважених ціннісні орієнтації не виступають фактором, утворюючим внутрішні конфліктні переживання.

Література:

1. Анциферова Л. И. Личность в трудных жизненных условиях : переосмысление, преобразование ситуаций и психологическая защита [Текст] // Психологический журнал. — 1994. — Т. 15. — № 1. — С. 5-11.

2. Бурлачук Л. Ф. Психодиагностика [Текст] / Л. Ф.Бурлачук. — СПб. : Питер, 2002. — 340 с.

3. Матієнко Т. В. Передумови виникнення внутрішньоособистісних конфліктів [Текст] / Т. В. Матієнко // Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка. – 2008. – Т. 10, ч. 1. – С. 274-279.

4. Фанталова Е. Б. Об одном методическом подходе к исследованию мотивации и внутренних конфликтов [Текст] // Психологический журнал. – 1992. – Т. 13. – № 1. – С. 107-117.

ЗНАЧЕННЯ ПРАКТИКИ У ФОРМУВАННІ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИНОРОбІВ

УДК 663.2:130.2:377.35

Ногінська А.О.

В статті розкривається значення навчальних та виробничих практик у формуванні корпоративної культури майбутніх виноробів у процесі фахової підготовки

Ключові слова: корпоративна культура, навчальна практика, фахова підготовка.

ЗНАЧЕНИЕ ПРАКТИКИ В ФОРМИРОВАНИИ КОРПОРАТИВНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ВИНОДЕЛОВ

В статье раскрывается значение учебных и производственных практик в формировании корпоративной культуры будущих виноделов в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: корпоративная культура, учебная практика, профессиональная подготовка.

THE SIGNIFICANCE OF PRACTICE IN FORMATION OF CORPORATIVE CULTURE OF FUTURE VINE-MAKERS

In the article have been disclosed the importance of educational and practical trainings in the process of formation of future vine-makers in the process of their professional training.

Key words: corporative culture, educational training, professional training.

Постановка проблеми. Роль професійної підготовки майбутніх виноробів у процесі фахової підготовки полягає в єдності процесу навчання і виховання, забезпечення тісного взаємозв'язку професійного навчання з практикою. Одним з найбільш важливих завдань, що стоять перед вищими навчальними закладами, є підвищення якості освіти. Успішне виконання цього завдання залежить від формування корпоративної культури в процесі навчальних і виробничих практик.

При підготовці майбутніх виноробів наша увага була акцентована на формуванні відповідних вмінь та навичок, а саме: вміння взаємодіяти, створювати та розвивати насичений різноманітним змістом і зв'язками професійно-культурний простір; узгоджувати власні інтереси/цілі/мотиви з вимогами та нормами виноробних підприємств, установ та організацій; планувати професійну кар'єру і визначати стратегію життєвих перспектив; розробляти